

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Hermanni Conringii De Pace Civili Inter Imperii Ordines Religione Dissidentes Perpetuo Conservanda Libri Duo

Conring, Hermann

Francofurti ; Lipsiae ; Wittebergae, 1680

Caput IIX. Tribus excitatis dubiis; de summo dominio omnium bonorum
sacrorum singulari Jure Papae competente: de injusta sacrorum bonorum
in usus profanos translatione: & de eorumdem bonorum perpetua ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-9585

secularium bonorum instar, & concessa in feudum occupantibus. Etsi igitur Romana Curia non defuerit in ejusmodi bona prætere suam aliquam sacram jurisdictionem, utique licet Germanicæ reipublicæ, tandem aliquando omne illud alienæ Curia prætesum jus solemni ritu penitus abolere. Quoniam hoc licet autem, consequens omnino est, licuisse Pacis publicæ causâ etiam antehac falsò prætesum illud Papale jus non attendere, aut unius facere flocci.

CAPUT. IIX.

Tribus excitatis dubiis, de summo dominio omnium bonorum sacrorum singulari jure Papæ competente, de injusta sacrorum bonorum in usus profanos translatione, & eorumdem bonorum perpetua alienatione, distincte satisfi.

Nisi vehementer fallimur, perspicuum omnibus jam factum est, id quod probandum susceperam, etsi quæ jura tempore pactæ Pacis Papæ superfuissent, licuisse tamen Imperatori & Ordinibus Imperii, prout pactum est omnia constituere. Non nego tamen, quæ saltim in speciem dubium aliquod moveant, tria in medium adduci posse. Ne quid igitur quæquam bonum & æquum judicem remoretur, etiam illa tollemus.

Nn 2

Horum

Horum autem PRIMUM est, diversam esse rationem bonorum & jurium ipsius Pontificis, ac reliquorum bonorum Ecclesiasticorum: etsi nimirum hæc subjecta sint summo dominio reipublicæ, non tamen & illa. ALTERUM: quæ semel Deo dicata sunt bona in alienos usus transferri haud fas esse; atque adeo nec à Summa potestate bona spiritualia posse secularia reddi, vel hæreticis Dei perduellibus donari. TERTIUM: omnem translationem à Summa potestate institui debere in utilitatem, non in perpetuum ergo; hoc enim Ecclesiæ pariter & Reipublicæ esse noxium. Injusta itaque esse Pacis pacta; utpote quibus non minus Pontificum jura quam alia Ecclesiastica bona aliis conceduntur, bona spiritualia profanantur, & æternum aliquod malum reipublicæ & Catholicæ Ecclesiæ infligitur.

Respons. Cæterum ut veritas justitiaque conditæ Pacis sibi consent, ad singula ordine respondebimus. Et PRIMUM quidem quod attinet, eam esse Juris Pontificii Doctorum communem fere sententiam, haud diffitemur, quod in ea quæ Papa possidet habeat ille summam omnem imo illimitatam potestatem: nec negamus, sententiam illam consentaneam esse Juris illius Pontificii constitutionibus, atque isthuc respicere quoque *Plenitudinem potestatis* quam Bulla Innocentiana jactitat. Posito autem

autem, hoc ita sese habere, nihilominus vim suam retinerent saltem illa quæ *Capite sexto* disputavimus. Reapse autem eminens dominium omne in bona quamvis Papalia, quæ quidem sita sunt in Imperio, competere Reipublicæ Germanicæ, liquido demonstravimus *Capite septimo*. Cum non possit autem ejusdem rei idem dominium duobus diversis competere, manifestum est, illud eminens dominium Papalis juris non esse. Nec verò consensus Juris Canonici Doctorum aut etiam Constitutionum, ullius est in adversam lancem ponderis: æque facile sanè possit adduci in alteram partem consensus Juris Romani, imò omnium rerum publicarum. Nec poterit Papam juvare antiquitas suarum Constitutionum: quia hoc ipso neququam indicatur antiquitas ipsius usus. Sane in republica Germanica præscriptionem sui juris bona fide exerciti non hoc ipso probaverit. Si verò *Plenitudinem potestatis* sibi jam pridem arrogatam Papa velit prætere, meritò illi regei poterit, quod ad Eugenium scripsit S. Bernhardus: *Hoc factitando probatis vos habere plenitudinem potestatis, sed justitia forte non æque.*

Et vero, Pontificum illa jura quid reapse sunt aliud, quam bonorum Ecclesiasticorum perceptiones Romanæ Curiaæ competentes? Annatis certe, juribus Pallii, Confirmationibus, Re-

servationibus, aliisque ejusmodi hoc potissimum agitur, ut proventuum quos fundunt Ecclesiastica Germaniæ bona, pars quædam pingvior Romam deferatur, utque summa omnium dispositio Papæ tanquam Christi Vicario permittatur. Igitur quæ est conditio in universum ipsorummet bonorum, eadem est & proventuum omnium qui inde fluunt, sive Pontifex sive alius aliquis illos proventus hæctenus perceperit. Nec verò Pontificibus Romanis solis, seorsim singulari quædam ratione, proventus illi à Cæsare aut Republica Germaniæ concessi antehac fuerunt: ut nimirum, nulla necessitas reipublicæ, quamvis maxima, mutationem aliquam debeat imperare. Talis sane concessio nulla unquam data est: & si esset data suapte ipse dudum concidisset tanquam evertens rempublicam.

Imò verò de ANNATIS quidem non dubitavit Francisco Cheregato Adriani VINuncio respondere Ferdinandus, Caroli Augusti in Comitibus Imperii tum vices functus: *Cum Ordines S. R. Imperii nihil dubitent, Beatitudinem Pontificis pro comperito habere, Principes Germania in solutionem Annatarum ad aliquot annos Apostolicæ Sedi solvendarum, ea lege ac conditione consensisse, ut illa in oppugnationem perfidissimi Turcæ & defensionem Fidei Catholicæ converterentur: ex quo autem numerus*

merus

merus annorum, intra quos Annatae illae solvi debeant, nunc longo intervallo transactus sit &c. Ipsamet verba Gravaminis LXXVI in libello Centum Gravaminum ita sese habent: Quantum ad Annatas (ut vocant) attinet, quas Ecclesiastici Praelati Romano Pontifici pendunt, quasque ante aliquot annos Germani Principes Sedi Rom. ut sub certis usque annorum metis, eoque tamen modo persolverentur, consenserunt, quo pecunia haec ad nihil aliud, quam contra Turcas parandam defensionem Roma, tanquam deposita, fideliter adservaretur. Verum, quum anni, in quos praefato modo consensus erat, per Germanos, jam olim effluxerint, ac Annatas depensas, non contra Turcas, sed alio experientia Germani Principes didicerint versas; ea propter per omnes Imperii Ordines illud ipsum pro onere non mediocri huc allegatur, supplicaturque. Id quod in responsione generali Oratori Pontificio data, ac imprimis ex Caesarea Majest. literis ad Sanctitatem Pontificiam eam ob rem scriptis, liquido magis reperitur. Quam ob causam Laici Status Rom. Imp. vela complucanda censuerunt.

In hunc modum de Annatis non dubitaverunt Imperii Principes quasi uno ore tunc loqui: haud dubie certi de eo quidnam conventum sit. Non me fugit tamen ab aliis alias causas exactio-
rum solere praetendi, sed plane absurdas. Enimvero

Petrus

Petrus Matthæus qvi Septimum Decretalium volumen collegit atqve edidit, ad *Lib. 2 tit. 3* quem de *Annatis* inscripsit *Cap. 7* ita commentatur: *Introducta fuit Annata ad subventionem Papæ & Cardinalium indigentium, sicut & charitativum subsidium: ut tradit Ferdinandus Corduba in tractatu suo de Annatis, quem refert Gomez, in Prefatione Reg. Cancellariæ de valore exprimendo numero sexto.* Hoc sane manifestè absurdum est: qvia primus Annatarum auctor fuit longe opulentissimus. Utqve fuerit verum, nullo jure poterunt exigi Annatæ desinente omni illa indigentia: pridem sane illa desiit, & nulla Romæ potest esse penuria, quando luxui immodico & luxuriæ ac prodigalitati effreni modus fuerit positus. Idem Matthæus longe aliter fuerat commentatus ad *cap. 1* hisce verbis: *Annata Romana Ecclesiæ ad res pie & sanctè gerendas, in publicum Christiani orbis commodum, maximi præsidii loco habentur: easque Joannes Eckius in Enchiridio Locor. Communium contra Lutheranos, ita probat, ut jure divino firmatas & statutas asseveret, quia loco decimæ decimarum solvantur: Joannes de Bachenstein Decretorum Doctor, in collatione illa quam habuit in Synodo Florentina apud summum Pontificem, dixit: Annatas introductas fuisse, ut itinera & comæatus ad terræ sanctæ littora tutiores & liberiores essent.*

essent. Quæ æque atque altera illa sunt perinepta. Etenim ab initio usque *Ecclesia Romana res debuerunt utiq; pie & sancte geri*, gestæ etiam fuerunt suo quodam modo *in publicum orbis commodum*, nec tamen cuiquam Pontificum olim fuit persuasum, sibi propterea Annatas deberi. Eckiana inscitiam arguunt & magnam impudentiam. Puduit enim hæcenus ipsos Papas, tali prætextu divini juris Annatas exigere. Quæ porro in usum reipublicæ Ebræorum instituit Deus Regia sua auctoritate, illa non debent *α πλὴν juris divini* cognomento appellari, tanquam nunc etiam, pridem perditâ illa reipublicâ, obligent. Sed & concessæ tunc sunt decimarum decimæ, quoniam ut Levitas ita & summis sacerdotibus erat tunc prohibita omnis agrorû possessio: quæ hodie Clerus universus, cum primis autem Papa, est potentissimus. Ubi cesserit Papa omni illa possessione, forte possit ipsi subsidium aliquod ex Annatis concedi; in tanta autem rerum omnium abundantia eas exigere iniquissimum fuerit. Bachensteinium quoque adulatum fuisse Papæ, nimis liquet. Sed & cum Papa ne obolum quidem unquam impenderit in saluum illum conductum, nec velit impendere, utiq; nec Annatæ idè ipsi debentur. Magis ingenue Platina in vita Bonifacii IX ita scribit: *Tum verò Bonifacius sive Vicecomitum potentiam veritus sive augenda ditio-*

Oo

nis

nis Ecclesiastica cupidus, Annatarum usum primus imposuit. Hac conditione, ut qua beneficium consequeretur dimidium annui proventus fisco Apostolico persolveret. Sed utrum fas fuerit ea duci cupiditate augenda ditioris, alii judicent, in talem autem usum indebita tributa indicere non profecto fas fuit. Utque tunc fas fuisset, saltem hodie pergere in exigendo illo tributo fuerit nefas; cum cupiditas illa jam desierit, certe desinere pridem debuerit. Cæterum de Annatarum iniquitate iusta diligentia agere non est hujus lovi: & nunc quidem ea quæ modo allata sunt, queunt sufficere nostro instituto.

Respons. ad II. In ALTERA objectione falsum utrumque est: nempe & bona Deo dicata in alienos usus transferre piaculum esse, & illa Ecclesiasticorum bona de quibus Papa conqueritur ejus esse ordinis.

Ut autem PRIUS illud ante omnia probè expendatur, Tra præmittemus quasi hypothesium loco.

I. *Primum* igitur bona Deo dicata, si privatam quoque atque adeo infimam possidendi rationem attendamus, reapse non sint nullius: quamvis ita loqui amavit Justinianus l. 2. Institution. Tit. 1. §. 7. Perperam sane dicitur, *id quod divini juris est, id nullius in bonis est.* Enimvero Domini est terra & omnis plenitudo ejus. Nec magis illa quæ sacris sunt usibus dicata in Dei sunt dominio, aut à Deo possidentur, vel divini sunt juris, quam quic-

quicquid est in mundo reliquum. Et verò per *consecrationem* bona non omnino eripiuntur hominum usibus, nec dominio sive privato sive summo. Ne quidem illa ἀνάσσειν fiunt verè publica: ceu tamen sentire videntur Marsilius Patavinus in *Defensore Pacis cap. V. v. 2.* Nicolaus Boërius *Decis. 69. n. 1.* Bossius in *Crim. de foro competente n. 101.* aliiq; præclari Juris doctores. Sed in privata sunt possessione, non minus atque profana quævis bona. Et quidem nunc in universitatis aut civitatis alicujus totius, nunc in fisci Principis reipublicæ, nunc in collegiorum, quo pertinent & Coenobia, interdum quoque in singulorum etiam hominum: ita tamen, ut eminens dominium semper, non minus atque aliorum profanorum bonorum, competat summæ potestati cujuslibet reipublicæ. Et sane etiam ipse Justinianus, tametsi bona sacra dixisset *divini esse juris*, auctoritate tamen sua Imperiali, non dubitavit mox addere: *per nostram constitutionem ea alienari & obligari prohibuimus, excepta causa redemptiones captivorum.* Non est hujus loci pro dignitate argumentum hoc persequi. Poterunt ea quæ attulimus si non hîc *hypotheseos* vim nancisci, saltem haberi vice alicujus *Postulati.*

Secundo, bonorum sacrorum alia sunt vero, alia falso Numini consecrata. Quæ vero Deo sunt dicata, illa itidem aut in verè sacrum aut in non verè sa-

crum usum dicata sunt, quia nempe verum quidem Numen interdum, non tamen prout par erat sed superstitione colitur. Ad hoc sæpenumero bona, quæ rite quidem sunt sacrata & vero Deo & in vere sacros usus, aliis tamen usibus adhiberi pridem assueverunt. Postremo quæ vere sacrorum usibus sunt dicata, aut sunt plane necessaria, aut utilia ad bene esse, aut commoda duntaxat ad elegantiam aliquam & splendorem, aut etiam plane superflua. Ut proinde illa ingens diversitas sacrorum bonorum accurate sit attendenda.

III. *Tertio*, omnis mutatio prioris usus fieri potest, aut in æque bonum, aut in æque malum, aut in meliorem, aut in pejorem.

Iis omnibus accuratè observatis, non forte erit difficile, totum illud de bonorum sacrorum mutatione, perquam studiis animorum controversum arduumque argumentum, aliquot distinctis propositionibus rectè expedire.

I Harum Prima hæc esto: *non est fas bona sacra, quali acunque etiam fuerint, in malos usus vertere.* Quoniam videlicet in universum haud est fas bonis abuti in vitia, multo minùs fas fuerit illa quæ sacrata sunt isthuc vertere. Quantumvis scilicet illa falso Numini aut in superstitiones usus fuerint consecrata, si intentionem tamen videas consecran-

tium

tium, bona illa sunt sacra, atque adeo cedere nequeunt in vitiorum usum sine aliquo sacrilegio.

Secunda fit. *Bona quæ falso Numini, aut superstitioso cultui etiam veri Numinis sunt dicata, licet in profanos usus vertere, modo illi sint non mali.* Reapse nimirum bona isthæc non sunt vere sacra & dicata sunt usui malo. Quando igitur in usus cedunt non malos, quamvis non sacros, nulla fit mutatio in deterius sed revera in melius.

Tertia. *Bona falso Numini aut superstitioso etiam veri Numinis cultui dicata, si nequeant verti vel in profanos haud malos usus, debent plane tolli è medio.* Hoc fundamento nituntur omnes idolorum destructiones à Deo imperatæ Israelitis gentilium victoribus. Imò nititur hoc, omnium quoque aliorum ejus generis bonorum prohibita iisdem vel attrectatio; quandoquidem videlicet erat periculum, ne & ipsi victores inficerentur idololatræ cultu, atque adeo ne quidem profanus usus posset esse in illo populo innoxius.

Quarta. *Bona quæ pridem fuerunt versa contra consecrantium sententiam in non sacros usus, illa licet aut in æque bonos aut in non deteriores usus profanos commutare.* Quandoquidem scilicet illa jam amplius non fuerunt sacra, sed verè profana, utique profanatio nova nulla fit, si ita ut diximus usui cedant humano.

5. Quinta. *Bona sacra superflua debent verti in usus profanos civiles bonos.* Nocet nempe illa abundantia & personis pariter & ipsi cultui sacro: itaque subduci debet, & verti in usus bonos, quales solent esse etiam plurimi quamvis profani.
6. Sexta. *Bona sacra quae tantum sunt utilia, aut faciunt non nisi ad elegantiam, possunt & debent verti in usus quamvis profanos meliores; quales sunt, quos exigit sive totius reipublicae sive multorum hominum necessitas.* In universum scilicet, bona data à Deo sunt primario sublevandis hujus vitae necessitatibus; hic itaque usus semper praeponderare debet, praesertim quia Deus sui cultum animis colentium aestimat non opibus aut elegantia.
7. Septima. *Bona planè necessaria sacro usui nefas est profanare.* Causa est, quandoquidem sacro Dei cultu nihil hominibus oportet esse prius: itaque hujus necessitati debent cedere universa omnia. Quantumvis igitur more & consuetudine gentium receptum sit, sine discrimine sacra omnia in victorum liberum arbitrium permittere, quod praclare demonstrat Grotius, *l. 3 de Jure pacis ac belli cap. V. n. II.* ne utique tamen naturali juri & pietati hoc est consentaneum: ut sunt ferè pleraque, quae Juris gentium esse solent existimari.
8. Octava. *Ne utilia quidem aut ad elegantiam facientia licet profanare, nisi majore exigente necessi-*

cessi-

cessitate. Ratio asserti est, quoniam externa quoque elegantia & splendor facit ad excitandam pietatem religiosam ac devotionem, cum primis apud rudem populum. Hinc sane etiam Deus in sua republica Ebraeorum, illa quæ ad cultum religiosum pertinebant, instruxit ornavitque non tantum necessariis sed etiam utilibus, imo & quam multis tantum ad splendorem juvantibus. Quo exemplo permotus sapientissimus Regum Salomon, templum Hierosolymis condidit instruxitque ea ædis & sacrorum instrumentorum præstantia, ut omnes superaverit. Quod si igitur necessitas aliqua profana illi quam diximus sacræ utilitati non fuerit par, non licebit utique hoc bonum sacrum cum altero profano commutare.

Nona. Intra hosce limites si contineat sese is in cuius dominio, si ve eminente si ve magis proprio, continentur bona sacra, non peccat: neque hætenus profanatio bonorum sacrorum quidquam habet vitii, imo interdum omnino est instituenda.

Hisce verò positis consequens est, quandoquidem per pacta Pacis permessa quidem est profanatio, non tamen quævis sine discrimine quasi vitio carens laudata, propter indefinitam illam permissionem non esse fas Pacis illa pacta iniquitatis accusare. Et verò reapse non nisi impunitas fuit concessa; qualem sæpe necessum est in republica etiam
magnis

magnis vitiis concedere. Quod reliquum cuiusvis est conscientiae & pietati ita commissum, ut si quis fines recti fuerit egressus, haud dubie justum vindicem Deum aliquando sit experturus perpetrati sacrilegii. etsi in hac vita ultio nulla crimen illud sit persequuta.

COETERUM non profecto in vetitos & Deo displicentes usus sacra bona vertunt, quae reipublicae & Ecclesiae necessitatibus impenduntur. Imo verò *Aurum Ecclesia habet, non ut servet, sed ut erogat, & subveniat in necessitatibus*: ut jam tum audivimus dicentem S. Ambrosium. Qui quum calicibus aureis confractis captivos redemisset, addidit: *Ornatus sacramentorum redemptio captivorum est, & vere illa sunt vasa pretiosa, quae redimunt animas à morte. Ille verus thesaurus est Domini, qui operatur quod sanguis ejus operatus est. Tunc vas domini sanguinis agnosco, cum in utroque video redemptionem, ut calix ab hoste redimat quos sanguis à peccato redemit.* Et quid notius, quam Aiam & Ezechiam, Regum Judaicorum religiosissimos, ex consecrata gaza quae necessitas postulavit deprompsisse; hunc etiam confractas Dominici templi valvas, quasque ipse affixerat auri laminas, pacis redimendae causa Assyriorum regi tradidisse? Quid notius, quam ipsummet Davidem sedandae famis causa non dubitasse vesci panibus, quibus,
non

non uisi solis sacerdotibus cæteroq; uesci fas erat; idq; in exemplum à Salvatore nostro esse laudatum ac propositum? Qui sanè bona verè sacra nullâ necessitate reipublicæ alios in usus impendi posse autumant, næ illi reapse Pharisæorum verus & vetitum dogma de Corbano infeliciter impieq; in Ecclesiam referunt. Pharisæis & in eo plurimum similes, qvòd ita doceant, cum tamen bonis sacris ad omnis generis voluptates, luxum, & luxuriam, profanè indies maxima eorum pars abutatur, paucissimis dolentibus: quod profecto est *colare culicem & camelum deglutire.*

Quid qvòd familiarissimum sit, & Pontificibus Romanis ipsis, & omni Clero, omnibusque Monachis, bona sua, qvæ aliacunq; etiam fuerint, aliis vendere, donare, cum aliorum bonis permutare? qvòdque ipse Innocentius plurima monasteria per universam Italiam extinxerit, bonis eorum in fiscum, minime profecto sacrum, aliosq; seculi usus translatis? Qui proinde qvæ fronte ausint dicam scribere Cæsari & Ordinibus Germaniæ, ejus ergo qvòd necessitas reipublicæ ipsis expressit, eqvèdem non video.

Non tantum verò sola extrema necessitate urgente licet bona consecrata in alios usus impendere, sed etiam, ceu anteqvòd jam diximus, si quando illorum ea est abundantia, ut qvævis summa

Pp

aliqva

aliquâ detractâ, tamen satis superfit ad sacrorum usus. Non dico fas esse, detractam illam summam turpiter dilapidare aut foede consumere: non enim fas est bonis ullis sic uti. In usus qui non proprie censentur sacri licite eam impendi, affirmo: utpote cum reipublicæ salus hoc duntaxat exigat, ut ne quid sacris usibus desit. Imò cum interfit reipublicæ, ut ne quæ nimia opum abundantia in sacro sit ærario; ne scilicet illa sacerdotum noceat pietati ac sanctimonix, ceu solent divitiis mores corrumpi, quos integerrimos in sacerdotibus servari plurimum publice interest.

Id porrò etiam certum est, quod itidem jam tum paulò ante sumus professi, illis, qui sacris bonis abutuntur sive in impiam superstitionem sive in alios vetios usus, non licere tantum sed etiam debere omnino eripi quicquid habent sacrarum opum: & hoc jus, imò hoc officium, competere reipublicæ cujuscvis summæ potestati. Apud omnes sane populos etiam moratissimos, omnibusque seculis, ita creditum, ita actum est: ceu alibi prolixius demonstratur. Et verò hoc jure, bona Pontificiæ superstitioni subducta ad sua veriora sacra, nimiam eorum abundantiam in alios publicos apud sese usus transferri, meritò Protestantes à Republica communi Germaniæ sibi impetraverunt.

Ut

Ut proinde translationem illam, in Catholicorum conscientia errante, extrema Ecclesiæ & Reipublicæ necessitas, in Protestantium rectâ conscientia utilitas summa Ecclesiæ ac reipublicæ, excuset. Nec in ea re limites officii sui Respublica excessit, utpote quum cujusvis Reipublicæ & jus & officium sit, non minus de bonis sacris quam de aliis ita constituere, prout publice expedierit cuivis civitati. Quæ latius persequi non est hujus instituti.

Nec verò etiam ulla forte necessitas exigit, ut illa quæ diximus de summa *potestate cujuslibet reipublicæ in bona quævis sacra*, multis nos quidem probemus; quandoquidem tantum non omnes Juris, saltem Civilis Romani, doctores, unanimi consensu id approbant: præcuntibus nimirum *l. jubemus, Cod. de Episcop. & sacrosanctis Ecclesiis l. 2. Cod. de navib. non exc. l. item sacra res sunt. Institut. de rerum divis.* aliisque omnibus legibus Justinianeis, quibus de bonis sacris non minus atque de profanis varia ex reipublicæ usu decernuntur. Non fas etiam est, huic sententiæ ipsis Juris Canonici magistris, obloqui; si quidem illi velint tueri id quod *Distinct. VIII cap. quo jure* verbis Augustini pugnantis contra Donatistas sancitum est: aut admittere illud Ambrosii ad Auxentium: *Agros Ecclesiæ, si vult Imperator, tollat: potestatem enim habet vindicandorum.* Usque sane adeo id liquet, ut

ipse Paulus Laimannus Moralis Theologiæ omnium in Germania peritissimus Jesuita in sua *Iusta Defensione f. 3 & seqq.* non ausus fuerit dissentire. Fatemur tamen, in Decretalibus omne bonorum illorum sacrorum summum dominium Potestati- bus civilibus eripi & Papæ soli vindicari: atque adeo juris illius verè Pontificii propugnatores quæsi cogi in diverfam sententiam, repudiato capitulo *quo jure*: ac proinde non etiam illorum consensu nostram illam dissertationem comprobari posse.

Multo minùs autem exigit necessitas, ut operâ nostrâ hîc pluribus demonstretur, etiam Alterum illud quod professi sumus; *fas esse, bona quamvis Deo dicata interdum in profanos vel alios usus vertere*: quandoquidem in id universi Doctores & Canonici pariter & Civilis Juris consentiunt: cum primis, p̄voniã diserte ita cautum est etiam *cap. Aurum Ecclesia habet*, verbis Ambrosii *ex l. 2. c. 28 de Offic.* jam tum à me quoque laudatis. Consentit porrò in id perpetuus etiam usus sanctæ primitivæ Ecclesiæ per secula quàmplura: ut adeo ex illo quidem ævo adversum nihil liceat producere, consentientes autem actus longè plurimos. Quid? quod idem etiam nostris temporibus sit receptissimimoris, & quidem ipsismet Romanis Pontificibus? Inseruit sanè Petrus Matthæus septimo suo Decretalium volumini *l. 1. Tit. VII cap. 3 Bullam Pauli*

Pauli III, qua in usum belli Turcici, conceditur facultas alienandi census nonnullos Camerae Apostolicae, & *Capite VII* Bulla Sixti V, permittens bonorum immobilium Gallicanae Ecclesiae alienationem in subsidium belli ad extirpandas haereses. Similes Bullae in Bullario magno referuntur complures. Dignum memoriae est quod de Clemente VII narrat Onuphrius, illum in apparatus belli non vasa tantum sacra vendidisse, sed etiam Cardinalitiam dignitatem plus licitantibus obtulisse. Mitto alia id genus exempla infinita. Quid, quod, testetur Nicolaus Sanderus *l. 2. de Schismate Anglicano*, regnante in Anglia Maria, Reginaldum Polum Legatum Pontificium, illis qui indultu Henrici Octavi Regis bona sacra in profanos usus possidebant, modo ad obedientiam Paparum reverterentur, *publico instrumento Pontificis nomine, de ejusmodi bonis ac possessionibus, quoad poenas & censuras Canonicas in perpetuum securos & absolutos declaravisse.* Autor quoque *Actionis perduellionis in Jesuitas*, quem constat esse Casp. Scioppium, palam narrat, Clementem VIII Papam ad Ecclesiam Romanam invitasse, proposita secura possessione omnium monasticorum Ducatus Wirtembergici occupatorum bonorum, Ducem Fridericum. Imo de ipsis illis bonis quae Pacis pacto Protestantibus cesserunt, etiam Jesuitas idem sensisse, liquet ex iis,

quæ de monasticis bonis, edicto Eerdinandi secun-
 di Imperatoris quafi recuperatis, non dubitaverunt
 ille aperte profiteri, in Dillingensi libro qui inscri-
 bitur *Placida disceptatio*. Hæc sane verba legun-
 tur pag. 6: *Imperator ratione justitiæ obligatur, ex
 monasteriis recuperatis Ecclesiarum, sive Episco-
 patuum, debita dissolvere, dare militibus, rempu-
 blicam opis egentem adjuvare*, pag. 15. *Ex mona-
 steriis Episcopatibus succurritur, dantur commen-
 da benemeritis & accipiuntur*. Hoc sacrilegio de-
 putare, est hominis leges ignorantis. Pag. 16: *Potest
 ex monasteriis Episcoporum necessitatibus donari,
 stipendia militum assignari, ubi alia desunt*. Pag. 24:
*Cur agrè ferant Religiosi, quædam monasteria Car-
 dinalibus Archiepiscopis Episcopis cedere?* Pag. 34:
*Episcopi gravia damna passi sunt. Æs alienum con-
 traxerunt, ipsi auxilio monasteriorum vacantium
 egent, petunt, & accipiunt*. Imò in ipso libri fron-
 tispicio docetur: *Principibus secularibus in sum-
 ptuum compensationem belli, adjumenta bona ist-
 hæc monastica ad tempus donare, licitum*. Non af-
 feruntur verò hæc duntaxat in isthoc libro, sed
 multis etiam rationibus adstruuntur. Idem fit quo-
 que à Laimanno in suæ quam appellavit, *Iusta De-
 fensionis proœmio*, n. 28. 30 & 31. Quæ omnia li-
 quidò sane ostendunt, nullam mihi necessitatem
 hic incumbere, ut demonstrarem, omnem omnino sa-
 crorum

crorum bonorum in profanos usus translationem haud à jure vel æquitate dissentire.

Falsissimum vero etiam POSTERIUS illud est: *Bona omnia Protestantibus per pacem concessa, de quibus ereptis Papa conqueritur, esse bona sacra aut Deo dicata.* Nec enim Deo sunt devota saltim illa, quæ non nisi emptione, permutatione, vi, aliisque vulgaribus modis & titulis, in Cleri & Monachorum potestatem devenerunt. Sunt autem talia longe plurima. Quæ Deo porrò sunt dicata, illorum optimior potiorque pars talis est, ut in sacros usus aut divinum cultum cedere aliter nequeant quàm illa quæ profana vel secularia audiunt: hæc autem dum publico commodo cedunt, eo ipso in usus Deo gratos impenduntur. Talia autem non verè ac reapse Deo sunt sacra præ aliis bonis, etsi pio quodam errore sint sacrata; verùm tota sua natura sunt secularia: solis iis, quæ proprie proximeque sacris usibus inserviunt, vim & essentiam sacrorum bonorum tenentibus.

Nec verò Principatus & Comitatus e. gr. apti sunt, ut singulatim Deo devotis sacris bonis annumerentur; etsi plerique eorum isthac lege Clero concessi sint. Atqui nominibus *Archiepiscopatum & Episcopatum*, quos Papa conqueritur *sublata denominatione Ecclesiastica hereticis in feudum sub dignitatis secularis titulo concedi*, nihil aliud quam Principatus

cipatus & Comitatus varii indigitantur. Quidam sane Archiepiscopatus Episcopatusque Germaniæ diserte ipsis suis titulis Ducatus & Principatus suos ostentant: omnes nostri Episcopi, multi Abbates, & sunt & audiunt Principes. Quæ voces, quid aliud quam *dignitates seculares* significant? Reapse sane omnis secularis jurisdictio est pars muneris Comitivi, prisco Germaniæ instituto.

Quotusquisque vero est etiam vel Abbatum potentiorum (de Episcopis non dicam) qui non illa dignitate gaudeat?

Ad hoc bona quæ inveterato more in profanos usus vertuntur, illa quamvis olim Deo sint dicata fuerintque sacra, jamdudum tamen vim naturamque suam mutavere ac profana reddita sunt. Etiam hæc verò magnam conficiunt partem bonorum quæ Ecclesiastica audiunt. Commune nimirum sacris pariter est & profanis bonis, ex hominum instituto & moribus, accedente Reipublicæ auctoritate, aliam atque aliam conditionem subire. Non certe vel divina vel naturæ lex sacris bonis perpetuam & immutabilem aliquam vim indidit.

Notandum postremò, id quod jam tum ante non semel inculcavimus, nihil fere non istarum opum, more communi Germaniæ, & legibus & oneribus Reipublicæ, ceu opes seculares, mansisse obnoxium
Qua de re etiam Gailius recte differit *l. 1. obs. 30. ad*

numm

num usque octavo. Quod indicio est haud obscuro, opes illas nunquam habitas omni ex parte sacras, sed communi usu & totius Imperii iudicio, profanorum bonorum naturam semper retinuisse.

Et verò monumenta Imperii antiqua Iustrantibus manifestum est, non tantum primâ & secundâ florente Francorum Regum familia, sed etiam diu post, donec Hildebrando auctore erepta est Regibus nostris prisca auctoritas & potentia, juris Regii fuisse, ipsa monasteriorum, saltim non omninò necessaria, bona, Principibus aut militibus optimè de republ. meritis, si alia præmia deessent, tanquam in laborum mercedem donare, creatis Abbatibus & Præpositis tantum habitu à Laico ordine differentibus. Historiæ antiquæ talium actuum plenæ sunt. Imo verò adhuc sub finem seculi duodecimi Henricum VI Regem non dubitasse Ecclesiam Urspergensis aliis oppignorare, liquet ex iis quæ narrat Conradus illius monasterii Abbas in Chronico ad annum 1226. Prolixe id ostendere promptum fuerit, si institutum pateretur. Sed & fuerit hoc sine causa, quia hodie quoque in Gallia est frequentissimum, Abbates Priores & Præpositos ejusmodi instituire: imò & in Bajoaria ipsâ nostrâ, monastica bona opibus Cameræ Principum accensentur, & non multo ante idem in toto Bohemiæ regno obtinuit. Taceo nunc, quod bona defunctorum

Qq

Epi-

Episcoporum fuerint olim fisco Imperatorio addita, usque ad seculum tertium decimum; quod egregie ostendit singulari opusculo Henricus Meibomius; imo idem mos remanserit in Hungaria & ipsa Austria ad Ferdinandum secundum usque, quod recte docuit Chokierius *l. 2. Aphorism. Politicor. pag. 206*, deceptis scilicet tandem optimis Cæsaribus, olim quidem Ottone quarto & Friderico secundo, nuper vero, & Ferdinando secundo, quasi isthæc bona sint sacra: Papali interim Curiâ passim terrarum, in Hispania præsertim & Italia, illa ut loquuntur, defunctorum spolia in ærarium suum minime sacrum etiam nunc attrahente.

Et verò est in universum longè verissimum, quod Vivariensis Episcopus in ipso Tridentino Concilio non dubitavit coram Patribus illis affirmare: *Clericorum patrimonium rem secularem esse, de qua Ecclesiasticis legibus nihil constitui possit*: ceu legere est in Concilii illius incomparabili Historia quæ Petrum Suavem auctorem fingit. *l. 6 pag. 479*. Sed & ab aliis quoque quam multis utriusque Juris peritissimis scriptoribus egregie demonstratum est, magno discrimine differre, bona verè Ecclesiastica atque Ecclesiasticarum. Operæ fuerit pretium considerasse duntaxat, quæ habet Panormitanus *in capit. sancit. n. 9*. Covarruvias *Practic. quest. 34. n. 20. vers. Cont. opin.* Menochius *Conf. 291. n. 10*. Mascardus

cardus *de gen. stat. interpret. concl. l. n. 16.* Nihil sane absurdius est, quàm omnia bona fieri Ecclesiastica simul in Cleri possessionem deveniunt. Quasi nimirum, ut est in Midæ fabula,

*contactu gleba potenti
illico fiat Massa sacra.*

Impium quid habet porro, illa bona *spiritualia* nuncupare. Remotissima profecto hæc vocis usurpatio est à loquela Sacri Codicis, qui aliter profecto sapere aliter loqui nos docuit.

Ut scorsim verbulo tangamus illa Pontificii juris bona, quæ Innocentium sollicitum adeo habent, num Palliorum proventus, Annatæ, Confirmationum & Reservationum redditus, atque id genus alia, sunt Deo dicata bona? Non Respublica non Clerus Germanus profecto illa umquam Deo dicavit; semper doluit abripi illa sibi invitis. Quærelæ perpetuæ scriptis comprehensæ in medio sunt. A quoquam Papparum factam illam consecrationem, nusquam legere etiam est. Saltim igitur Deo dicata non sunt. Qua fronte porrò dixeris, illa esse vere *bona sacra*, cum in sacros usus nunquam impendi soleant, imo nec vel obtentu ejusmodi finis exigantur? Carolus V sane non dubitavit exprobrare Clementi VII Papæ, illâ pecuniâ exercitus ali ad se impugnandum. *Quod, si inquit, justa aliqua ratione vel caussa Apostolica Sedes his lucris care-*

Qq 2

ret,

ret, non essent claves aurea, quæ bellorum archivia pro libitu aperire & claudere solent; nec Vestra Sanctitas ex Regnorum nostrorum pecuniis atque redditibus exercitum in nos concitaret, nec temporalia arma moveret, quibus potius justum videtur ad nostram defensionem uti. Non ideo autem & Pontificia hæc censenda sacra sunt, quod vel propter rem sacram, qualis est collatio Pallii & confirmatio Episcoporum, vel ex bonis sacris, ut nec quod ab ipso Romano Papa hominum facerrimo accipiantur. *Primo* enim non omnia quæ Papa vel clericus aliquis accipit sacra sunt. Nemo *secundo* dixerit, omnes bonorum sacrorum proventus, simpliciter esse sacros. Si autem pecunia omnis quæ propter rem sacram penditur sacra sit, jam omnis Simoniaca pecunia fuerit sacra: contra nihil à vero sacro remoti⁹ nihil profanum est illis nummis. Tantum abest igitur, verè sacra aut Deo dicata esse illa Pontificia, ut sint profana adeo quàm quæ sunt profanissima. Imo sint inferioris adhuc ordinis, quam sunt profana illa quæ intra justos limites consistunt. Vix sane Pontificias illas exactiones probaveris juri & æquo esse consentaneas: nec quid dicam gravius.

R. ad III.

SED DE eo qui objiciebatur factò obtentu, quasi bona Protestantibus cessa sint Ecclesiastica, plus satis. IN PERPETUUM autem quo minus fieri debeat

debeat cessio ejusmodi , nihil itidem obstat quod quidem sit alicujus momenti. Ante omnia sane fatendum utique venit , sine bonis istis sacra quævis bene habere se posse : & bona isthæc per se & proprie ad sacra servanda non esse necessaria. Sine quibus verò religiosus Dei cultus integer perdurare potest , illud perpetuò potest ab illo cultu abesse. Ac proinde Cæsar & Ordines Catholici in perpetuam cessionem bonorum istorum consentire potuerunt salvis suis sacris. Possè porrò ejusmodi bona , saltem si publica utilitas aliud haud jubeat , in perpetuum alienari , nemo negaverit ; cui notum , perpetuas alienationes , venditione , permutatione , donatione , bonorum istiusmodi institui frequentissime à Clericis omnibus. Saltim igitur nec divina nec naturæ æterna quædam lex perpetuam alienationem prohibet. Ex adverso , Pax , quæ nec Reipublicæ nec Catholicæ Ecclesiæ quidquam fuit utilius , sine perpetuitate concessa , obtineri haud potuit per Catholicos Imperii Ordines. Quidni ergo , quod non erat nefas , urgente necessitate fuerit factum licitum ? Ad hoc , quo tempore Pax coit , nulla superfuit spes recuperandi bona isthæc : æstimatâ quidem secundum leges prudentiæ humanæ Catholicorum Ordinum conditione. Ostendit hoc ipsum Irenæus Eubulus multis adductis rationibus *Sectione prima Hypothesi XI, XII & XIII.* ideoque nunc

haud necessum est denuo hoc agere. Haud abs re autem fuerit adungere iis quæ idem Eubulus disputavit *Sectione secunda Conclus. I. & II.* Quod in perpetuum verò jam periisse iudicat prudentia, id profecto in perpetuum cedi posse nemo prudens negaverit. Injuste itaque hoc nomine Cæsar aliique Catholici Ordines Imperii ab imperitis accusantur.

Sunt fateor nonnulli, qui existiment, *in perpetuum* nihil concedi hæreticis oportere, quoniam hæreses non possunt *perpetuo* durare: non esse quoque fas *in perpetuum* aliquid eripere Romanæ Ecclesiæ, quia hæc nunquam est interitura. Sed in his quidem multiplex latet vitium. Ut ut enim largiamur Romanæ Ecclesiæ æternitatem, & hæreseos etiam interitum; quia tamen saltim bona per se ad Ecclesiæ salutem non faciunt, illorum concessione perpetuâ, æternitas nec hæresi vindicatur, nec Romanæ Ecclesiæ detrahitur. Porro dum hæreticis conceditur aliquid *in perpetuum*, non eo ipso conceditur aliquid ultra tempus quo duratura est: Si Romana itaque Ecclesia superfuerit hæresi jam extincta, suapte natura fortè redibit ad illam Ecclesiam id quod *in perpetuum* hæresi erat datum. Ad hoc, ne in universum quidem promissa à Deo est Ecclesiæ Christianæ, in hisce quidem terris, constans perpetuitas, multo minus seorsim Romanæ. Perperam
fan

fane huc trahi illa Salvatoris : *super hanc Petram*
ædificabo Ecclesiam meam, & porta inferorum non
prævalebunt adversus eam, demonstravimus jam
 tum *Capite tertio Concussionis Fundamentorum*
Fidei Pontificæ. Idem astruxi pluribus contra *Wa-*
lenburgios, cap. xi. Ex ad adverso, quoniam prædictū
 est à Salvatore, novissimi Judicii tempore vix Fidem
 salutarem su perfore, liquet aut nusquam aut certe
 per exiguam Ecclesiam tunc inventam iri. Curiam
 præterea Romanam, Pontificumque imperium in-
 teriturum pridem ante novissimum diem, liquidò
 manifestum est, ex iis quæ de extremo excidio Ur-
 bis & Papalis potentie *Apocalypseos capite decimo*
septimo Dominus revelavit. Etiam igitur illa nullius
 sunt momenti.

OBITER meretur hoc loco notari non malus cœ-
 teroquin Caramuel. Is enim etsi aliàs non inique
 se gerat, de *perpetuitate* tamen quoties sermo inci-
 dit, bonam causam reapse plane deserit. Numero
 fane 46 *Pacis Licite* scribit: *Hic video benignius*
procedere argumentorem. Pactum temporarium
iniri posse statuit, at perpetuum negat; cum tamen
certum sit omnem humanam æternitatem & per-
petuitatem paucos annos excedere. In eandem sen-
 tentiam passim loquitur. Cæterum ita quidem
 comparatum est cum rebus humanis, ut æterna et-
 iam pacta non multò post violentur: id verò ini-
 que

que fieri & contra fidem datam, itidem certum est. Pactum utique æternum in perpetuum partes contrahentes obligat. Qvi verò æternum pactum in isthoc animo, ut non nisi paucis annis velit servare, is gravissime in Deum & jura humanæ societatis peccat. Si hoc itaque vult Caramuel: Pactum cum Protestantibus initum, etsi perpetuum debeat dici, non tamen nisi in paucos annos obligare, profectò vix ab impietate etiam illum absolveris. Sed minus circumspecte forte locus est, cum optime sentiret.

ANTEAQUAM denique omnem hunc locum deferam, non possum non adhuc in Bullam spargere aliquam animadversionem antehac dissimulatam. Verba nimirum Bullæ hæc inter alia sunt: *Annate, Jura Pallii, Confirmationes, Menses Papales, & hujusmodi jura ac Reservationes, in bonis Ecclesiasticis dictæ Confessionis Augustanæ excluduntur.* Nos quidem probavimus prolixè, jure merito licuisse Reipublicæ Germanicæ omnia isthæc *excludere*. Longe cautius tamen Cæsarem & Catholicos Imperii Ordines circa hæc Papalia jura sese gessisse, ipsa verba utriusque Pacti manifestum faciunt. Illa hæc sunt Art. v. §. 5: *Si quid Annatarum, Jurium Pallii, Confirmationum, Mensium Papaliam hujusmodi jurium & Reservationum nomine, in bonis Statuum Augustanæ Confessionis Ecclesiasticis im-*
medi-

*mediatis, à quocunque, quandocunque, aut quomodo-
cunque prætendatur, id validitate & executione
à brachio seculari impertienda careat.* His ver-
bis profecto non nisi impunitas permittitur, ceu
jam tum hoc ipso Capite innuimus, non autem sim-
pliciter prætensa jura illa Papalia *excluduntur*. Inter
hæc certe multum est discriminis. Aliud sanè est per-
mittere quidpiam, aliud ultro largiri. Aliud por-
ro est permittere quod facile est correctu, aliud vim
armatam negare, quæ sine obtineri res nequeat. Ali-
ud deniq; vim illam negare cum tenearis præstare
& possis: aliud illam negare cum non possis nec te-
nearis: sicut nec potuisse nec obligatum fuisse Cæ-
sarem præsertim haud satis à Pontifice adjutum, jam
Capite sexto demonstravimus.

CAPUT IX.

*Innocentium falso arrogare Papis, jus Cùm confe-
rendarum Precum primariarum, Tum omnes
de bonis Ecclesiasticis contractus
confirmandi.*

VERUM hisce amplius immorari nullum est
pretium operæ. Et verò iis, quæ in medium
allata sunt, probè expensis, totum illud, quod PRI-
MAM partem hujus disputationis specialioris fore
initio *Capitis sexti* promissimus, liquidò jam pa-
tet: Nimirum, *& tempore conditæ Pacis nihil juris*

Rr

Papa